

DİKKAT:

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kültür ve Medeniyeti çok büyük oranda **Büyük Selçuklu Devleti'nin etkisinde ve onun devamı olarak oluşmuştur.**
- Bu yüzden kendimizi tekrar etmemek adına pek çok konu başlığında **TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ KPSS KONU:4** bölümünü hatırlatacağız.

DEVLET YÖNETİMİ

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin yönetim anlayışı ve devlet teşkilatı, büyük oranda Büyük Selçuklu Devleti'nin aynısıdır.
- Tıpkı Büyük Selçuklu Devleti gibi devlet teşkilatı aşağıdaki şekilde bölümlenmiştir.
 1. Merkez Teşkilatı
 - Hükümdar
 - Hükümet
 - Saray
 2. Taşra Teşkilatı
 - Eyalet
 - Kaza
 - Köy

NOT: Bu konularla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: **KPSS DERS NOTU KONU 4**

1. HÜKÜMDAR

- Egemenlik anlayışı, hükümdarın yetkileri, hükümdarın kullandığı unvanlar, egemenlik sembolleri ve veraset anlayışı Büyük Selçuklu Devleti'nin nerdeyse aynısıdır.
- Egemenliğin "tanrının lütfu" (Kut anlayışı) olduğu anlayışı devam etmektedir.
- Bu yüzden, "Devlet hükümdar ailesinin ortak malıdır." anlayışı devam etmiştir.
- Dolayısıyla Hükümdar ailesinin (Hanedan) erkek üyeleri tahta geçme hakkına sahiptir.

Bu durum;

1. Bir yandan güçlü kişilerin tahta çıkmasını sağlar.
2. Diğer yandan da devletin zayıflamasına, hatta parçalanmasına neden olabilir.

DİKKAT:

1. Bu anlayış Türk devletlerinin en büyük yıkılma sebebidir.
2. Türklerdeki veraset anlayışı DÜZENSİZDİR.
3. Türk devletlerinin federatif olma sebeplerinden biridir.

HÜKÜMDARIN ÜNVANLARI

- Türkiye Selçuklu hükümdarları, Büyük Selçuklu hükümdarlarının kullandıkları unvanları kullanmakla beraber;
- Özellikle **farsça** ve Arapça kökenli **unvanların (Keykubat, Keyküsrev, Keykavus gibi)** daha da arttığını görüyoruz.
- Aynı artış hükümdarların **isimlerinde** de görülmektedir. (**alaaddin, gıyaseddin, İzzeddin gibi**)

DİKKAT: İsim ve unvanlarda görülen farsça ve Arapça kelimelerdeki artış, bize **Türk dilinin ve Türk kültürünün daha fazla İran ve Arap kültürünün etkisinde** kaldığını gösterir.

Türkiye Selçuklu Hükümdarları;

- Emir-i Azam
- Bey
- Rükneddin
- Sultan
- Gıyasettin
- Keykubat
- İzzeddin
- Keyhüsrev
- Keykavus
- Sultanü-l Azim
- Sultanü-l Galip
- Sultanü-l Muazzam
- İmamettin

Gibi unvan ve isimler kullanmışlardır.

HÂKİMİYET ALAMETLERİ

- Taç
- Hutbe okutmak
- Saray
- Sancak
- Unvan
- Hilat
- Taht
- Tiraz
- Nevbet
- Tuğ
- Çetr
- Tuğra
- Tevki
- Otağ

DİKKAT: Büyük Selçuklu Devleti'ndeki hâkimiyet sembolleri Türkiye Selçukluları içinde geçerlidir. Bu sembollerden anlamını hatırlamadıklarınız için bakınız: **KPSS DERS NOTU KONU 4**

ŞEHZADELERİN YETİŞTİRİLMESİ

Şehzadelerin yetiştirilmesi konusunda da **melik ve atabey** uygulaması devam etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: **KPSS DERS NOTU KONU 4**

2. HÜKÜMET (DİVAN TEŞKİLATI)

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde hükümet divanlar şeklinde örgütlenmiştir. **Bunlar:**

DİVÂN-I ALÂ, (BÜYÜK DİVÂN)

- **Divân-ı Vezâret, Divân-ı Saltanat** gibi isimleri de vardır.
- Diğer divanlar (Divan-ı Mezalim hariç) bu divana bağlıdır.
- Devlet meselelerinin görüşülür. Bugünkü Hükümet'e karşılık gelir. Başkanı vezirdir.

DİVAN-I PERVANE

- Başkanı Pervaneci'dir.
- Arazi defterlerinde tutulan Has ve İktaların düzenlenmesinden sorumludur.
- Aynı zamanda istihbarat işlerine de bakar.

DİVAN-I İŞRAF

- Başkanı Müşrifdir.
- Ülkede İdari ve Mali teşkilatın işleyişini kontrol eder **denetimini** yapar.

DİVAN-I İSTİFA

- Başkanı Müstevfi'dir.
- Devletin **gelir ve gider hesaplarını** kontrol eder ve vergilerin toplanmasını sağlar.

DİVAN-I ARZ

- Başkanı Emir-i Ariz'dir.
- Devleti merkezindeki askerlerin ihtiyaçlarını karşılar. **Ordu'nun her türlü ihtiyacını karşılar.**

DİVAN-I TUĞRA (DİVAN-I İNŞA)

- Divanda hükümdarın Nişan ve Tuğrasını çeken kişilere Münşi veya Tuğrai denir.
- Devletin **her türlü yazışmalarından** sorumludur.

NİYABET-İ SALTANAT DİVANI

- Makamı idare eden kişiye Naib-i Sultan adı verilmiştir.
- Devlet idaresinde vezirden sonra gelen kişidir.
- Görevi hükümdar Başkentte olmadığı sürece ona **vekâlet** etmekte.

DİVAN-I MEZALİM

- Hükümdarın başkanlık ettiği yüksek örfi mahkemedir.
- Doğrudan hükümdara bağlıdır.

3. SARAY TEŞKİLATI

- Saraya Selçuklularda Kapu, Divan gibi isimler verilmiştir.
- Saray hem Selçuklu hükümdarlarının evi, hem de devlet yönetim merkezidir.

Selçuklu Saray'ındaki başlıca görevliler:

Emir-i Hacıp; Saray Amiri

Emir-i Mahfil; Saray protokol görevlisi

Perdedar; Sultan'ın huzuruna giriş çıkıştan sorumlu kişi.

Üstad-ı Saray; Şehzade Muallimi

Hace-i Saray; Hadım Ağası

İğdişbaşı; Taşra vergi sorumlusu

HUKUK SİSTEMİ

- Büyük Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi Anadolu Selçuklu hukuku **Şer'i hukuk ve örfi hukuk** olarak ikiye ayrılmıştır.
- Ayrıntılı bilgi için bakınız: **KPSS DERS NOTLARI KONU 4**

ORDU TEŞKİLATI

DİKKAT: Türkiye Selçuklu Devleti ordu teşkilatı da büyük oranda Büyük Selçuklu ordu teşkilatına dayanmaktadır.

- Hassa askerleri
- Sipahiler
- Bağlı devlet ve beyliklerin askerleri
- Türkmen Birlikleri
- Ücretli askerler
- Gönüllüler
- Donanma

HASSA ASKERLERİ: Doğrudan sultana bağlı özel birliklerdir. Her an savaşa hazır, iyi eğitilmiş askerlerdir. Devlet hazinesinden maaş alırlar.

DİKKAT: Büyük Selçuklu Devleti'nde hassa askerleri İkta geliri ile geçiniyorlardı.

DİKKAT: Türkiye Selçuklu Devleti'nde hassa askeri **gulam askerlerinin yerini tutmuştur.**

İKTA ASKERLERİ: İkta sistemi içerisinde yetiştirilen askerler

TÜRKMENLER: Sınırlarda yaşayan Oğuz boylarından, (UÇ BEYLİĞİ) savaş zamanlarında orduya katılan askerleri (ALPLER)

EYALET ASKERLERİ: Melik ve eyalet valilerinin yine ikta sistemi ile yetiştirdikleri askerler.

YARDIMCI KUVVETLER: Selçuklulara bağlı devlet ve beyliklerin savaş zamanında gönderdiği birlikler.

EKONOMİ

Türkiye Selçuklu Devleti'nde başlıca geçim kaynakları tarım, hayvancılık ve ticaret olmuştur.

TARIM

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde artık başlıca geçim kaynağı tarımdır.

Selçuklularda ülke toprakları dört bölüme ayrılırdı:

1. Has arazi:

- Mülkiyeti devlete ait arazi çeşitlerinden (Miri Arazi) birisidir.
- Haz arazinin gelirleri sultana, ailesine ve yakınlarına verilir.

2. İkta arazi:

- Mülkiyeti devlete ait arazi çeşitlerinden (Miri Arazi) birisidir.
- Gelirleri meliklere, emirlere, komutanlara hizmetleri karşılığı verilen arazilerdir.
- İkta sahipleri topladıkları vergilerden bir bölümü ile geçimlerini sağlar; Geri kalanı ile asker beslerlerdi.
- Bu topraklar devlete ait olduğundan İkta verilen kişi bu toprakları satamaz, devredemez veya miras olarak bırakamazdı.

Selçuklular İkta Sistemi sayesinde;

1. Konar-göçer Oğuzları yerleşik yaşama geçirecek onların kontrolünü sağlamıştır.
2. Hazineden para harcamadan pek çok asker yetiştirilmiştir.
3. Toprağın sürekli ve verimli işlenmesi sağlanmıştır.

- Devlet otoritesi ülkenin her yanına yayılmıştır.
- Devlet ayrıca güvenlik gücü ya da vergi memuru beslemekten kurtulmuştur.

3. Mülk arazi:

- Mülkiyeti kişilere ait topraklardır. Bu topraklar sahibi tarafından satılabilir, çocuklarına miras olarak bırakılabilir.

4. Vakıf arazi:

- Gelirleri dinî ve sosyal kurumların yapılması, masraflarının karşılanması için ayrılmış arazilerdir.

TİCARET

Türkiye Selçuklu Devleti, **Anadolu'da ticareti** geliştirmek ve Anadolu'yu **uluslararası ticarete açmak için:**

- Karadeniz ve Akdeniz limanlarını fethettiler. (Antalya, Alanya, Sinop, Kırım'ın Suğdak limanı)
- Çevre ülkelerle ticaret anlaşmaları yaptılar.
- Anadolu'nun dört bir yanına kervansaraylar yaptırdılar
- Dünya tarihinde ilk kez tüccarlar için sınırları içerisinde Devlet sigortası uyguladılar.

AHİLİK TEŞKİLATI (FÜTÜVVET)

- Şehirlerde üretim ve ticaret ahilik teşkilatı ile yürütülmüştür.
- Ekonominin temeli Fütüvvet anlayışına dayalıdır.

DİKKAT: Fütüvvet kelimesini Fütühat ile karıştırmayalım. Fütühat fetihler demektir.

- Ahilik Teşkilatı Esnaf ve Zanaatkarlar kuruluşudur.
- Kurucusu **Ahi Evran'dır (Şeyh Nasüriddin)**.

ÖZELLİKLERİ

- Ahilik teşkilatına bağlı esnaf; Dericiler, Ayakkabıcılar, Terziler gibi gruplara ayrılır.

Yani her üretim dalının kendi loncası vardır. Bu üretim dallarına hırfet adı verilir.

- Ahilerin toplanmış oldukları alana Zaviye adı verilmiştir.
- Ahilik teşkilatına Müslüman olmayanlar alınamaz. (Gayrimüslimler)
- Üyelerine mesleki eğitim verilmiştir.
- Ahilik teşkilatının en üst basamağında Ahi baba adı verilen Pir yer alır.
- Üretilen malları ederinden aşağı veya yukarı fiyata satamazlar. (**Narh Sistemi**)
- Her esnaf grubunda; Şey, Yiğitbaşı, Kethüda gibi görevliler yer alır.
- Üyelerin gelirlerinin bir kısmı orta sandıkta toplanmıştır.
- Esnafın gerektiği zaman Cihat'a katılırlar.

Ahilik Teşkilatı sayesinde Selçuklu şehirlerinde:

- Üretici ve tüketici korunmuş,
- Üretim kalitesi ve fiyatlar kontrol altında tutulmuş,
- Usta-çırak ilişkisi içinde mesleğe yeni eleman yetiştirilmiştir.

HAYVANCILIK

- Anadolu'ya gelen Türkmenlerin bir kısmı ise **konar-göçer yaşantıya** devam etmiştir. Bildiğiniz gibi konar-göçerlerin başlıca geçim kaynağı **hayvancılıktır**.
- Konar-göçerler sahip oldukları hayvan sayısı kadar devlete **ağnam vergisi** ödemiştir.

Türkiye Selçuklu Devletinin başlıca gelir kalemleri;

- Öşür:** Müslüman çiftçiden alınan toprak ve ürün vergisidir.
- Haraç:** Müslüman olmayan çiftçiden alınan toprak ve ürün vergisidir.
- Cizye:** Müslüman olmayan askerlik çağındaki erkeklerden alınan baş vergisidir.
- Ağnam:** Hayvan üreticilerinden alınan vergidir.
- Gümrük vergileri**

- **Ganimet:** Savaşlardan elde edilen ganimetin beşte biri devletin hakkıdır.
- Maden, orman ve tuzla gelirleri.
- Bağlı beylik ve devletlerden alınan vergiler.

SOSYAL HAYAT

- Anadolu'yu fethinden sonra, gerek I. Dönem beylikler gerekse Türkiye Selçuklu Devleti tarafından Anadolu'nun dört bir köşesinde İmar faaliyetleri gerçekleştirildi.

DİKKAT: Anadolu'dan günümüze kalan eserlerin çok büyük kısmı da bu dönemden kalmıştır. Osmanlı Devleti imar faaliyetlerini daha çok Bursa, İstanbul ve Balkanlarda yoğunlaştırmıştır.

- Türkiye Selçuklularında Sosyal tabakalaşma yoktu. Yaptığı işe göre nüfus, **yönetenler ve yönetilenler** (halk) olarak ayrılıyordu.

Yönetilenler ise üç gruba ayrılırdı:

1. **Şehirli:** şehirlerde yaşayıp, ticaret ve zanaatla uğraşanlar
2. **Köyler:** köylerde yaşayan ve temel geçim kaynağı tarım olanlar.
3. **Konar-göçerler:** Henüz yerleşik yaşama geçmeyen, temel geçim kaynağı hayvancılık olanlar.

DİKKAT: Bunların dışında **Gaza ideolojisi** ile ortaya çıkan, özellikle Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu Türklerini birleştirmeye çalışan, **Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda da önemli rol oynamış** bir takım sosyal gruplar vardır.

Bunlar:

- **Bacıyan-ı Rum;** Anadolu Kadınları Teşkilatı
- **Feteyan-ı Rum;** Anadolu gençler Teşkilatı
- **Gaziyan-ı Rum;** Anadolu Gazileri Teşkilatı
- **Abdalan-ı Rum;** Anadolu dervişleri teşkilatı
- **Ahiyan-ı Rum;** Anadolu Ahileri teşkilatı

BİLİM VE KÜLTÜR HAYATI

- Konya'da **Mevlana Celaleddin-i Rumi** 13. yüzyılda yaşamış ve ünlü **Mesnevi'sini** kaleme almıştır.
- Yine aynı dönemde **Yunus Emre Türkçe tasavvufi şiirler** yazmıştır.
- Türkiye Selçuklu Devleti özellikle **Orta Anadolu'da pek çok eser** bıraktılar. Konya, Kayseri, Aksaray, Niğde'de ki eserlerin tamamına yakını Selçuklulardan kalmıştır.
- Türkiye Selçuklu Devleti egemen olduğu toprakları pek çok kervansaray, medrese, darüşşifa, Külliye, Han, hamam, Kümbet, İmarethane gibi pek çok eserle donattılar.

NOT: Bu eserlerin anlamı ve işlevi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: **KPSS DERS NOTU KONU 4**

BİRİNCİ BEYLİKLER VE ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ'NDE MİMARİ

NOT:

- Anadolu'da Türklerinin **ilk mimari yapıtları Camiler'** dir.
- Anadolu'nun ilk Külliyesi ise Mengüceklerin **Divriği Külliyesidir.**
- İlk Selçuklu Külliyesi **Kayseri Hunat Hatun Külliyesidir.**
- Anadolu'da ilk Medrese Danişmendliler tarafından yapılan **Yağlıbasan Medresesidir.**
- Anadolu Selçuklularında ilk Medrese **Koca Hasan Medresesi'** dir.

CAMİLER

- Diyarbakır Ulu Camii
- Konya Alaaddin Camii
- Sivas Ulu Camii
- Niğde Alaaddin Camii
- Ankara Arslanhane Camii
- Malatya Ulu Camii
- Konya Sahip Ata camii

MEDRESELER

- Kayseri Koca Hasan Medresesi
- Sivas Buruciye Medresesi
- Sivas Şifaiye Medresesi
- Sivas Gök Medrese
- Kırşehir Cacabey Medresesi
- Kayseri Huand Hatun Medresesi
- Kayseri Şifaiye Medresesi
- Amasya Gök Medrese
- Erzurum Çifte Minareli Medrese
- Konya Karatay Medresesi
- Konya İnce Minareli Medrese

KÜLLİYELER

- Kayseri Hacı Kılıç Külliyesi
- Kayseri Hunat Hatun Külliyesi
- Konya sahip Ata Külliyesi

HASTANELER (DARÜŞŞİFA)

- Aksaray Keykubat Darüşşifası
- Tokat Pervane Darüşşifası
- Amasya Torumtay Darüşşifası
- Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası
- Konya Keykavus Darüşşifası
- Divriği Turan Melek Darüşşifası

HANLAR

- Evdir Han
- Ak Han
- Kırkgöz Han
- Alara Han
- Hekim Han
- İshaklı Han

SARAY VE KÖŞKLER

- Antalya Alaiye
- Alanya Alara
- Alanya Kışlık
- Kayseri Kubadiye
- Kayseri İlyas
- Kayseri Haydar Bey
- Beyşehir Kubadabat

**MİMARİDE KULLANILAN MALZEME VE
UNSURLAR**

- Mihrap
- Minare
- Minber
- Şemse
- Madalyon
- Taş
- Ahşap
- Çini
- Kurşun
- Rölyef
- Mozaik
- Tuğla
- Hat
- Alçı
- Maden
- Vitray
- Bitki Motifi
- Hayvan figürü
- İnsan figürü
- Geometrik Motifler
- Kemer
- Kubbe
- Mozaik

NOT: Türkiye Selçuklularında gelişen diğer sanat dalları yine Büyük Selçuklu Devleti ile benzerlik gösterir. Bu sanatlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: **KPSS DERS NOTU KONU 4**